

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

ПОСЕБНА ИЗДАЊА

КЊ. CDXCVIII

ОДЕЉЕЊЕ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

КЊ. 28

ЗБОРНИК РАДОВА
О АЛЕКСАНДРУ БЕЛИЋУ

Уређивачки одбор:

Председник: академик ПАВЛЕ САВИЋ

Чланови: академик МИХАИЛО СТЕВАНОВИЋ, проф. РАДОСАВ БОШКОВИЋ
и дописни члан ПАВЛЕ ИВИЋ

Секретар: др ЉУБОМИР ПОПОВИЋ

Уредник

МИХАИЛО СТЕВАНОВИЋ

БЕОГРАД

1976.

БЕРИСЛАВ М. НИКОЛИЋ

БЕЛИЋЕВО ПРОУЧАВАЊЕ ВУКА И ДАНИЧИЋА

1. Ако се узме у обзир примена вуковских принципа у проучавању нашега језика, може се мирне душе рећи да се Александар Белић Вуком и Даничићем бавио све време своје дуге, плодне и тако драгоцене научне делатности. Да би се доказала та проста истина, ваљало би навести све Белићеве радове посвећене нашем језику (а њих је неколико стотина!). Ако је, пак, реч о посебним Белићевим студијама и огледима посвећеним Вуку и Даничићу, ваља, говорећи о Белићевом проучавању Вука и Даничића, учинити троје: 1) утврдити у којим се периодима своје делатности Белић посебно бавио Вуком и Даничићем и зашто; 2) приказати и бар покушати оценити Белићева схватања о Вуку и Даничићу; 3) показати каква је судбина тих схватања у нашој науци. Требало би да то буде циљ овога мога рада. Ако, уза све то, упишемо и који свој редак, биће то само доказ више инспиративности Белићевог текста.

2. Могу се утврдити три периода када је Белић објављивао своје радове о Вуку. То је, најпре, прва деценија овога века; то је, затим, период од 1933. до 1937; то је, најзад, време око 1947. Два су разлога зашто се Белић баш тада интензивно бави Вуком: први лежи у чињеници што је Вук једна из круга тема које чине једну већу целину и којима у то време Белић поклања посебну пажњу; други је моменат — Вукове годишњице. Првим се разлогом може објаснити зашто Белић 1910. објављује студију *О Вуковим погледима на српске дијалекте и књижевни језик* (Глас СКА LXXXII, 101—242): то је, наиме, период Белићевог интензивног бављења дијалектологијом. Првим бих разлогом објаснио и то зашто се Белић интензивно бави Вуком и од 1933. до 1937: то је, наиме, период Белићевог интензивнијег бављења српскохрватском савременом граматиком (тада излазе његови средњошколски уџбеници) а и у вези с Вуком он тада анализира у ствари историјат настанка нашег савременог књижевног језика. Али, разуме се, не треба заборавити ни то да је 1937. слављена као јубиларна Вукова година. Такође и 1947.

Напомена. У овој периодизацији није узет у обзир Белићев приказ пете књиге Вукових народних песама, који је штампан 1899. у публикацији Извѣстия РЈС.

3. О Даничићу Белић интензивно пише око 1925 (стогодишњица Даничићевог рођења) и 1947 (Вукова и Даничићева јубиларна година). Тако је 1925. штампао студију *Језичко јединство Срба, Хрвата и Словенаца код Буре Даничића и његових савременика* (Даничићев зборник 28—72), 1926. студију *Бур Даничић* (Годишњак СКА XXXIV 151—202 и Јужнословенски филолог V 1—26) а 1947, између осталог, на Коларчевом универзитету држи предавање *Даничићево учење у Вуковој победи 1847 године*.

4. Треба, сем тога, нагласити да је А. Белић између 1925. и 1933. у *Народној енциклопедији* Станоја Станојевића објавио читав низ својих синтетичких радова о српскохрватском језику, његовој историји, палеографији, дијалектима, књижевном језику, правопису, речницима. Такође, од 1955 (дакле нешто после 1947) па до своје смрти објављује сличне радове у *Enciklopediji Jugoslavije*. У многим од њих теме су, међу осталим, и Вук и Даничић. Све то показује како Белић и јубиларне тренутке уклапа у непрекинати ток аналитичких тренутака и тема, како би то казала Исидора Секулић. Поготову кад му и прилике то омогућавају. Уопште, у огромном послу што га је обавио Белић има нечег од снаге елементарних стихија: самим тим што постоје, њихова се егзистенција заснива на некаквим системима и принципима, али је потребно увек наново откривати и те системе и те принципе.

5. Као што је познато, 1924. год., изашла је из штампе велика књига Љуб. Стојановића *Живот и рад Вука Стеф. Караџића*. Белић је с правом ово дело назвао монументалним (*Вук и Даничић*, стр. 9). Можда је, у покушају упоређивања Белићевих радова с овом Стојановићевом књигом, најбоље присетити се Белићевог излагања о односу међу филологијом и лингвистиком: „Филологија је аналитичка дисциплина којој је крајњи циљ утврђивање и опис факата, изношење оног стања према фактима како је било у језику у извесно време. Лингвистика је синтеза. Она даје узрочну везу међу фактима, показује све услове под којима се врше извесни процеси у језику и све утицаје који из њих истичу, уносећи у своја испитивања елементе који се ма у којој вези налазе са језичким развојем” (*Вук и Даничић*, стр. 173). То се — *mutatis mutandis* — може рећи и о односу међу Стојановићевом књигом и Белићевим радовима о Вуку. (В. и код М. Стевановића, Јужнословенски филолог, књ. XVIII, стр. 261).

6. Овом приликом нећу давати исцрпну библиографију Белићевих радова о Вуку и Даничићу. Ипак, ваља напоменути да је већина тих радова сабрана у две књиге: 1) *Вук и Даничић* (изд. Просвета, Београд, 1947), стр. 1—216; 2) *Вукова борба за народни и књижевни језик* (изд. Просвета, Београд 1948), стр. 1—280. Већина, али не сви — чак не ни сви значајни (није ушла, нпр., ни, већ помињана, студија *Језичко јединство Срба, Хрвата и Словенаца код Буре Даничића и његових савременика*).

7. Белић оправдано сматра да Вуков рад треба одредити, пре свега, у односу на историјске прилике у нашој земљи тога времена; затим, у односу на културне прилике у Европи; најзад, у односу на историјат књижевних језика код Срба и Хрвата.

8. Вук је син устаничке Србије, „један од оних људи који су враћали слободу нашем народу почетком XIX века” (*Вук и Даничић*, стр. 90). То је „славно поколење које је на Мишару, под Београдом, на Каменици и на толиким другим местима објавило свету ускрснуће нашег народа — дало и култури нашој човека који својом појавом на књижевном и научном пољу њеном значи један од највећих датума у културној историји нашој” (исто, стр. 123).

9. Вуков рад пада у време бујања романтизма у Европи. Романтичари европски имали су утицаја на Вуков рад. Подстицали су га, нпр., да прикупља народне умотворине, дивили се нашим народним песмама. Уосталом, и Копитарова поука да у нашу књижевност треба увести народни језик — црпена је из романтизма; та је поука, уз то, пала на плодно тле: Вук је схватио да с националним мора доћи и културно ослобођење. Па ипак, Вук није био романтичар. „Иако се родио у романтичарско време, иако је и сам издавањем сјајних народних песама српских давао хране романтизму, — он се сам није заносио њиме. Вук је био велики практичар и рационалиста” (*Вук и Даничић*, стр. 92—93). Мислим да је Белић и на овај начин показао колико је Вук био стваралачка личност: од романтизма је прихватио онолико колико му је потребно за успешно обављање и гранање сопствене делатности, али стварни мотиви за покретање те делатности лежали су ту, на нашем тлу. То је прогресивна вуковска примена онога што бисмо данас можда назвали у лепом смислу „туђим искуством”. Уосталом, толико послова и могао је да обави само романтизмом оплемењени рационалиста и практичар.

10. Белић је више пута писао о сложенем развоју књижевног језика код Срба и Хрвата уопште, а пре Вуковог рада посебно. Три су најважнија његова рада о томе питању ова: 1) *Књижевни језик српскохрватски*, Народна енциклопедија II (1927) 316—325; 2) *Вукова*

борба, Библиотека Коларчевог универзитета, књ. 11 (Београд, 1935); 3) *Српски језик међу другим словенским језицима*, СКЗ, књ. 312 (Београд, 1951) 25—38.

Најстарији књижевни језик код Срба је старословенски језик у српској редакцији. Према Белићу, српска редакција старословенског језика у ствари представља српску транслитерацију старословенског текста. Белић, потом, детаљно анализира услове који су довели до увођења црквеноруског језика, његову судбину у нас; затим, настајање славеносрпског језика, историјске и књижевне прилике које су довеле до стварања таквог хибридног језика; рађање, пре Вуковог рада, идеје о потреби увођења у српску књижевност народног језика.

Код Хрвата старословенски језик није прелазео у световну књижевност.

У историји српскохрватског језика било је неколико покрајинских књижевности на народном језику: књижевност на приморском чакавском дијалекту, дубровачка књижевност, босанска књижевност на ијекавском и икавском штокавском наречју, далматинска штокавска икавска књижевност, краткотрајна истарска књижевност, кајкавска књижевност, славонска књижевност.

Доиста велика шароликост за релативно мали простор у југо-источној Европи, за један језик и за период прилично краћи од миленијума, додуше — историјски фатално буран период.

„Све је то пресечено радом Вука Караџића [...] и [...] Људевита Гаја” (*Око нашег књижевног језика*, СКЗ, књ. 312, стр. 27).

Мислим да ће Белићева излагања о историјату књижевних језика у нас остати у свој укупности својој, иако не треба искључити корекције у појединостима.

11. Као што је познато, Вук се родио 1787. а прву своју књигу (*Пјесарицу*) објавио је 1814. Вуков живот од 1814. до 1864. Белић дели у три раздобља:

I од 1814. до 1823;

II од 1823. до 1845;

III од 1845. до 1864.

У првом раздобљу „Вук постаје књижевник, граматичар и реформатор и сав се посвећује књижевним и реформаторским пословима” (*Вук и Даничић*, стр. 17).

У другом раздобљу „Вук развија свој рад, преноси га на цео народ, али се стално мучи да осигура себи живот, да би се сав могао посветити реформаторским и књижевним пословима” (исто).

Треће раздобље „време је најживљег и систематског рада Вукова. Већ у почетку ове периоде (1845) Вуков је живот материјално осигуран. Вук се посвећује поновном систематском издавању својих ранијих дела, или раније замишљених или раније отпочетих; он до краја извршује своју реформу, добија одличне помагаче и присталице и већ при крају ове епохе види потпуну победу своју” (исто).

Карактеристика је ове Белићеве периодизације у томе што он, поред Вуковог рада, узима у обзир и материјалне прилике у којима живи и ради Караџић.

Ову је периодизацију Белић дао 1933. У неким познијим својим радовима он примењује периодизацију што ју је дао Армин Павић у студији *Ђуро Даничић умро 17. студеногa 1882* (Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, knj. 77, Zagreb 1885, str. 127—202). Тако је А. Белић поступио 1935. у студији *Борба око нашег књижевног језика и правописа* (сф. Вукова борба за народни и књижевни језик, стр. 35. и д.). Исто и 1937. у студији *Дело Вуково, о стотедесетогодишњици од рођења Вукова (1937. год.)* (Вук и Даничић, стр. 124. и д.).

И Павић дели Вуков живот од 1814. до 1864. у три периода:

- I 1814—1818;
- II 1818—1836;
- III 1836—1864.

За Белића су, дакле, године међаши 1823. и 1845, а за Павића 1818. и 1836. Познат је значај ових година у Вуковом раду:

1818. излази прво издање *Срског рјечника*;

1823. излази лајпцишко издање српских народних песама;

1836. у првом издању *Српских народних пословица* Вук дефинитивно уводи глас *x* у гласовни систем нашег језика;

1845. излазе *Вука Стеф. Караџића и Саве Текелије писма високопреосвештеноме господину Платону Атанацковићу, православноме владики будимскоме о српском правопису, са особитијем додацима о српском језику*, најзначајнији Вуков теоријски рад о овим питањима.

Тачно је да је лајпцишко издање српских народних песама дефинитивно показало да је на језику, који је Вук инаугурисао као књижевни, сâм народ створио књижевна дела највишега реда. Али је, разуме се, исто тако тачно и то да је *Српским рјечником* из 1818. и граматиком уз њега Вук дефинитивно одредио свој став у питању књижевног језика и правописа и дао основни лексички фонд тога језика.

Такође, тачно је да су Вукова писма Платону Атанацковићу најзначајнији Вуков теоријски спис о језику и правопису, али је

за рад Вука Караџића, рационалисте и практичара, како тачно каже Белић, исто тако од значаја и увођење једне нове фонеме у фонолошку систему нашега језика.

Одавде је, мислим, јасно да је Павићеву периодизацију дао филолог, а Белићеву лингвист. За филолога Армина Павића било је важно да своју периодизацију изведе на основу најкарактеристичнијих чињеница. Лингвиста Александар Белић своју периодизацију заснива узимајући у обзир дубљи смисао Вукове реформе (могућност примене народног језика у књижевности, теоријску основу Вуковог рада). Павићева периодизација је практичнија, Белићева је мотивисана дубљим разлозима. Увиђајући практичност Павићеве периодизације, Белић је примењује у својим радовима после 1933 (када је дао своју периодизацију). Али тиме Белићева периодизација није ништа изгубила од своје вредности.

12. Нашавши се 1813, после пропасти првог српског устанка, у Бечу, двадесетшестогодишњи очевидац тога почетка ослобађања балканских народа, недовољно образовани али оштроумни сељак из Јадра, Вук Караџић, пише спис о узроцима те пропасти. Тај спис нити је штампан нити је нађен у Вуковој заоставштини. Али је ипак био судбоносан за нашу културу: дошао је у руке Јернеју Копитару. Копитару се тај спис веома допадне: и по језику и по стилу, а свакако и по тачној оцени догађаја. Упознавши се с њим, Копитар упућује Вука да одмах приступи састављању граматике и сабирању народних песама. Тада започето, то стваралачко пријатељство остаће непомућено све до смрти Копитарове, 1844. Белић истиче да „таленту и проницљивости Копитаровој чини част што је тако брзо открио у Вуку оне особине које ће Вук тек дугим радом показати у потпуности” (*Вук и Даничић*, стр. 11). О уделу Копитаровом у Вуковом раду Белић каже: „Он је био и учитељ његов, и стални руководилац, и велики заштитник пред свима властима и крчилац путева ка Вуковој слави и величини. И све је то чинио тако да се нигде не види и не осети његова рука и његов дух” (исто, стр. 15).

Таква је општа Белићева констатација о односу Копитара и Вука. Посебно бих, међутим, желео да истакнем како је Белић у неколико потеза дао одличне портрете Вука и Копитара упоређујући их (*Вук и Даничић*, стр. 77—78, 88, 115). И поред крупних идеолошких разлика међу њима, „у Вуку је било толико непосредне снаге и чара да је из Копитара извукао оно што је у Копитару било за Вука најдрагоценије: сјајно познавање принципа народних језика и безграничну оданост Вукову раду и Вуковој судбини” (*Вук и Даничић*, стр. 88). Желео бих да упоредим овај Вуков однос према Копитару с Вуковим односом према романтизму. У оба случаја Вук узима само онолико колико му је потребно за успешно увођење сопственог

програма (у који га је на самом почетку упутио Копитар) и исто се тако успешно заштићује од онога што не одговара његовим потребама. Све то показује историјску виталност Вукове личности.

Мислим да се на основу Белићеве интерпретације односа Вука и Копитара може дати тачно објашњење познате Вукове изјаве да је главни узрок што је он постао и остао списатељ баш Копитар. Разуме се, наиме, да је Вук могао постати оно што је постао благодарећи пре свега своме таленту. Али је непроцењива Копитарова заслуга што је открио тај таленат и што га је упутио у правилном правцу.

13. Три су основна правца Вукове делатности у области језика:

- 1) реформа графике;
- 2) увођење фонетичког правописа;
- 3) увођење народног језика у нашу књижевност.

О сва три ова вида Вукове делатности Белић је писао пре свега у студијама: 1) *О Вуковим погледима на српске дијалекте и књижевни језик*; 2) *Борба око нашег књижевног језика и правописа*; 3) *Вук Караџић и наш књижевни језик*.

14. У нашу ћирилицу Вук је увео шест нових слова да би обележио гласове који постоје у нашем језику (*љ, њ, ј, ћ, ћ, џ*), а из ње је избацио она слова која не одговарају нашем гласовном систему. „Може ли бити ишта савршеније и умесније него да се у почетку увођења нова језика у књижевност сваки његов глас обележи нарочитим знаком? Вук Караџић је за наш језик учинио донекле оно што је Ђирило учинио за старословенски језик, давши старословенској азбуци необично савршенство” (*Вук и Даничић*, стр. 30).

15. Вук уводи фонетични правопис у нас. При стварању новог књижевног језика тако је једино могло и бити. „Вук је свој задатак извршио одлично; истина, има ситнијих ствари (писање *д* у префиксима, пред суфиксима испред *с*, на пр. *председник, судски* и сл.; затим писање *ј* у неким случајевима итд.) у којима се могло и боље поступити; али је фонетични принцип одржан” (*Вук и Даничић*, стр. 31).

16. Вук је прокламовао принцип да народни језик треба да постане нашим књижевни мјезиком. Како се умножавало његово знање о шароликости народних говора, тако се изоштравало Вуково схватање о томе какав народни језик треба да буде примљен као књижевни. „У току од 50 година свога рада Вук је стално сужавао границе првобитноме појму о општој употреби народног језика у

књижевности уколико је више сазнавао за разноликост народних говора (*Вукова борба за народни и књижевни језик*, стр. 83). И сâм је у своме језику извршио извесне измене; најзначајније су: 1) увођење звука *x* (1836); 2) писање *дјевојка*, *тјерати* м. *ђевојка*, *ћерати* (1839). „У рад на српском књижевном језику Вук је ушао са принципом да свако пише својим говором; а после дуге борбе око његова увођења у књижевност он излази са начелом да Срби и Хрвати, сви заједно, треба да пишу једним, и то различним цртама оплемењеним, јужним наречјем. И то је примио збор пробраних људи и са српске и хрватске стране” (*Вук и Даничић*, стр. 75).

Двојак је значај принципа да народни језик постане књижевним: на тај начин даје се народу могућност да учествује у књижевности и, у исто време, целокупна се култура открива народном разумевању. Тако је Вук испунио и Доситејев и романтичарски захтев.

Сâм је Вук већ дао беспрекорне обрасце књижевног језика заснованог на народном. Када о томе говори, Белић, поред народних умотворина, наводи и остале Вукове списе: историјске, етнографске, географске, језичке; с разлогом централно место даје преводу *Новог завјета* и другом издању *Српскога рјечника*. Сем свега другога, превод *Новога завјета* значајан је и због рационалног Вуковог става према туђицама и кованицама.

Стојан Новаковић о језику Вуковом у *Новом завјету* и Даничићевом у *Приповеткама из Старога и Новога завета* каже да је у ствари то језик „који се [...] у свима појединостима, онакав какав је, нигде не говори у народу, макар да опет у њему нема ниједне појединости која се негде у народу не би говорила” (Глас X 62; цитирано према књизи А. Белића *Вукова борба за народни и књижевни језик*, стр. 81). Белић, разуме се, ову Новаковићеву оцену сматра тачном карактеризацијом Вукове „опћените правилности” (нав. место).

17. Својим захтевима за реформу графике и правописа и увођење народног језика у нашу књижевност Вук је против себе изазвао све званичне чиниоше ондашњег нашег друштва и у Војводини и у Србији. Вук је с једва схватљивом истрајношћу водио ту дугу и мучно исцрпљујућу борбу. Белић исцрпно и објективно анализира све етапе те Вукове борбе, тражи и налази њене дубоке, стварне разлоге.

Он закључује да је борба између Вука Карачића и митрополита Стевана Стратимировића, који је био најрескија персонификација отпора „злодјеју из Тршића”, у ствар ибила сукоб два менталитета „од којих је сваки имао својих разлога и дубокога корена у самим приликама. С једне стране, била је у Војводини политика културног

и духовног наслањања на Русију, да се њеном, макар и само моралном помоћу, наш народ бар донекле осигура у Аустрији од католичења, — а, с друге стране, била је политика потпуног ослобођавања од непријатељског ропства у пуној духовној слободи. Баш зато што је у основици тих двеју идеологија била дубока и искрена љубав према нашем народу на обема странама, — та је борба била тако огорчена и тако искључива” (*Вук и Даничић*, стр. 97—98).

Иако је Вук био против славеносрпског језика и наслањања на руски језик, прва велика признања, морална и материјална помоћ дошли су баш из Русије.

Када су 1832. почеле књиге да се штампају у Србији, није било допуштено штампање Вуковим правописом, јер је тадашња Србија била културно под јаким Стратимировићевим утицајем. Када је Србија довољно ојачала, уклања ограничења Вуковом правопису (1868), а из Србије се то пренело и на Војводину.

18. Борба између Вука и његових противника била је врло оштра, бескомпромисна, при чему су његови непријатељи допуштали себи да се служе свим, чак и врло ниским средствима. Вук се доиста борио и с алом и с враном. Више разлога Белић наводи са којих је Вук истрајао у тој борби.

Прихватајући Стојановићеву констатацију да је Вук „чедо српске револуције”, Белић подвлачи да је Караџић „у ствари био револуционар, кидао је и са прошлошћу и књижевношћу свога времена, и тражио да се отвори нов, широк и једини пут чистом и правилном народном језику у нашу књижевност” (*Вук и Даничић*, стр. 26). Вук је, дакле, био прави човек који је дошао у правом тренутку.

Сазнање о далекосежном историјском значају посла којег се подухватио давало је Вуку необичну снагу и велико стрпљење да истраје у тој дугој и мучној борби.

Разлоге, разуме се, треба тражити и у Вуковој природи. Према Белићу, „Вук је сложена природа [...] али у њој има неколико крупних, доминантних особина које му осигуравају место међу великим људима уопште, не само у нашем народу” (исто, стр. 44). Те су особине:

— народност [„дубоко осећање... да носи у себи све тежње и борбе свога народа, са свима његовим скривеним (латентним) и јавним особинама” (исто, стр. 45)];

— генијалност;

— „он је био дух експресиван, не само у смислу онога што саржи у себи, већ и свега онога до чега долази својим тананим посматрањем” (исто, стр. 46);

- артистичка природа;
- „Вук је био mudar човек у много већој мери него што би то генијалност морала изискивати” (исто, стр. 48);
- извесна скривена, латентна културност;
- Вук није био материјалиста;
- циновска морална снага;
- добар друг, изванредно патријархалан и нежан муж и отац.

19. Уза све то пристижу нови нараштаји који ће пригрлити Вукове принципе као своје. Крупан је њихов удео у победоносном ходу Вукове револуције. У томе смислу од изузетног је значаја 1847. година. Те године Вук Карачић објављује свој превод *Новога завјета*, Бура Даничић *Рат за српски језик и правопис*, генијални Његош свој славни *Горски вијенац*, а Бранко Радичевић своје *Песме*. Белић посвећује 1847. свој есеј *1847 година у нашој култури (Вук и Даничић, стр. 193—200)*, Вуковом преводу *Новога завјета* посебну студију (*Вукова борба за народни и књижевни језик, стр. 229—256*), а такође и Даничићевој књизи (исто, стр. 257—274).

20. Белић, такође, детаљно говори и о Вуковом раду на томе да се принципи његове борбе распрострају на целој територији српско-хрватског језика, о илирском покрету и славној 1850. год. (Књижевни договор).

21. Тачна је Белићева констатација да се Вуков утицај на нашу народну културу ни издалека не своди само на увођење народног језика и фонетичног правописа. Вук чак није ни само скупљач творевина усмене народне књижевности, преводилац *Новога завјета*, родоначелник многих наших националних наука. Он је велика инспирација и многим другим уметницима: драмским писцима (Иво Војновић и др.), скулпторима (Иван Мештровић), сликарима, музичарима и сл.

С друге стране, Вуков рад, још за његовог живота, високо је оценила цела културна Европа. Тако је Вук ширио славу једнога малог балканског народа широм нашег континента.

22. 1844. умире Копитар. Његово место у Вуковим пословима преузима Копитаров ученик Франц Миклошич. Сем тога, 1845. долази у Беч, с намером да заврши правне студије, Бура Даничић. Ту се упознао с Вуком и Миклошичем и већ исте године у Подунавци објављује, под насловом *Задиркивалу*, одговор Јовану Стерији Поповићу, који је у једноме чланку покушао да се наруга Вуковом народном језику и правопису. А за непуне две године филолошких студија оспособио се толико да је 1847, кад му је било свега двадесет две године, написао *Рат за српски језик и правопис*.

23. Белић Даничићев живот и рад од 1845. до 1882. дели у три периода:

I 1845—1856;

II 1856—1866;

III 1867—1882.

То је тридесет седам година Даничићевог непоновљиво плодног и далекосежног рада.

24. Неколико је крупних области у којима Даничић ради у првome периоду:

— помаже Вуку у издавању *Новога завјета* и другог издања *Рјечника*;

— полемише с Вуковим противницима (у *Рату за српски језик и правопис* доводи Светићеве предлоге *ad absurdum*);

— пише језичке критике књига најразличитије садржине;

— почиње своје акценатске студије и штампа *Малу српску граматику* (која је „послужила као главни извор многим доцнијим грама-тикама нашим” — А. Белић, *Вук и Даничић*, стр. 162).

25. У другом периоду Даничић је у Београду библиотекар Народне библиотеке и професор Лицеја. У овом периоду:

— објављује *Србску синтаксу*;

— наставља акценатске студије;

— издаје споменике старе наше књижевности („сви највећи оригинални писци Немањићког периода наше државе тад су угледали света” — исто, стр. 166). „Ако се томе дода да је 1863—1864 год. изашао и његов *Речник из књижевних старина српских*, у три књиге, онда је јасно да је Даничић за кратко време свога боравка у Београду неизмерно много учинио не само да се наше старине познају него да се и разумеју” (на истом месту).

26. Трећи период, у Загребу, посвећен је, у првом реду, раду око *Rječnika hrvatskoga ili srpskoga jezika* Југославенске академије знаности и умјетности. Даничић је издао прву књигу тога речника. Остала дела која је Даничић објавио у овоме периоду произилазе из овога главног посла (*Историја облика, Основи, Коријени*).

27. Даничић је, полазећи од Миклошићеве теорије, најпре био мишљења да су чакавски и штокавски дијалекат два језика. Али, проучавајући наше споменике, уверио се да су они некада образовали језичко јединство. На тај начин Даничић у велики *Rječnik*

hrvatskoga ili srpskoga jezika уноси и штокавску и чакавску грађу. Али је велика штета што овим речником није обухваћен у подједнакој мери и кајкавски дијалекат.

28. Једва се може разумети како је Даничић успео да за непуне четири деценије рада посвршава толике послове: редиговао је друго издање Вуковог *Рјечника*, написао граматику и синтаксу нашега савременог језика, превео *Стари завјет* и тиме дао сјајан пример нашег класичног стила у књижевности, узорно обрадио наше акценте, издао све наше важније писце из времена Немањића, написао *Речник из књижевних старина српских*, обрадио у историјској перспективи облике, основе и корене нашега језика, покренуо велики *Рјечник hrvatskoga ili srpskoga jezika*. „У Даничићу је наш народ показао, у почетку свога културног живота, велике способности за науку и необичну гипкост духа да одмах у европској цивилизацији, без дугога претходнога развитка, који су за собом имали велики западни народи, заузме једно од угледних места” (*Вук и Даничић*, стр. 153).

Констатујући да је Даничић био „аналитички дух првога реда”, више аналитичар него синтетичар, Белић истиче ове Даничићеве особине које су му омогућиле такву ефикасност у послу:

- јаке интелектуалне особине;
- постојаност у раду;
- радна енергија;
- аскетски однос према послу;
- свој рад Даничић је схватао као дуг према своме народу.

Познате су његове речи упућене пиротској омладини 1880: „За отацбину се не гине само на бојном пољу. За отацбину се може умирати на сваком корисном раду”.

29. Природно је што је Белић сматрао за потребно да упореди Вука и Даничића. Иако се разликују и пореклом, и образовањем, и темпераментом — они се у раду допуњавају. Вук је „револуционар и реформатор, генијалан, смео и снажан, и поред болешљивости. Даничић — кабинетски научник који дубоко понире у своју научну материју и сав јој се предаје, до последњег даха” (*Вук и Даничић*, стр. 184). Вук је генијални оснивач многих националних наука у нас, Даничић — луцидан аналитички дух, знаменити проучавалац нашега језика. Обојица раде на увођењу народног језика у нашу књижевност. Вук покреће тај посао, Даничић га наставља и довршава. Потребно је овде цитирати и речи Радосава Бошковића о истој теми: „Вук је сав здрава памет, пракса, узус, — он је сав од народа,

сав из народа; Даничић је пре свега — ерудиција, школа, знање, — он је сав од лингвистичке анализе, сав од науке” [*Буро Даничић и књижевни језик наш* (Младост, год. III, Београд, септембар 1947, бр. 9, стр. 54—58) 54].

30. То би у најсажетијем облику било оно што се може рећи о Белићевом проучавању Вука и Даничића и поводом њега. Резултати ових Белићевих схватања, разуме се, прихваћени су у нашој науци. Навешћу само најважније доказе:

1) напомена Љуб. Стојановића на стр. V његове монографије *Живот и рад Вука Стеф. Караџића*;

2) критике Белићевих књига *Вук и Даничић* и *Вукова борба за народни и књижевни језик* које је М. Стевановић објавио у XVIII књ. Јужнословенског филолога (стр. 260—269. и 299—309);

3) расправа Радосава Бошковића о А. Белићу (Јужнословенски филолог, књ. XVIII, стр. 224—230);

4) Увод у прву књигу дела М. Стевановића *Савремени српско-хрватски језик*, књ. I (Београд, 1964), стр. 5—54;

5) монографија Павла Ивића *О Вуковом Рјечнику из 1818. године*, објављена уз II књ. Сабраних дела Вука Караџића (Београд, 1966), стр. 19—188;

6) чланак Ирене Грицкат *Александар Белић и његов однос према културном наслеђу Вука и Доситеја*, Ковчежић III, стр. 185—189.

Berislav M. Nikolić

L'ETUDE DE BELIĆ SUR VUK ET DANIČIĆ

L'auteur y donne un court essais sur une des activités de Belić, c'est-à-dire la revue de ses ouvrages sur ces deux grands hommes de notre culture, la classification périodique de ses écrits qui les concernent, avec l'explication des causes et des motifs qui l'avaient amené à étudier ces thèmes-ci et l'analyse de ses opinions sur les travaux et les caractères de Vuk et de Daničić.

C'est plutôt un extrait des ouvrages de Belić „La lutte de Vuk pour la langue et l'orthographe” (Beograd, 1948) et „Vuk et Daničić” (Beograd, 1948), dans lesquels il a exposé le total de ses études sur les deux créateurs de la langue serbo-croate et de la culture populaire serbe.

On y a également énuméré des ouvrages d'autres auteurs qui se sont mis d'accord avec les opinions de Belić.